

SURİYELİ SĞINMACI GENÇ VE ÇOCUKLARA YÖNELİK YÜRÜTÜLEN FAALİYETLER

Talha OKUR*

GİRİŞ

Dünyada yaşanan çatışmalarda mağdur olan tarafların başında çocuklar gelmektedir. 2011 yılında Suriye’de başlayan iç savaştan Suriye halkının tamamı etkilenmiş olsa da, çocuklar bu savaştan en fazla etkilenen ve en mağdur olan kesimdir. Suriye’de meydana gelen iç savaşın seyrinin uzaması ile beraber Suriye vatandaşı milyonlarca kişi, hayatlarını kurtarabilmek için başka ülkelere sığınmışlardır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği (BMMYK) verilerine göre Ocak 2021 itibariyle bölge ülkelerinde toplam 5,578,816 Suriyeli zorunlu göçmen yaşamaktadır. Türkiye, 3,645,140 kişi ile en fazla Suriyeli’yi barındıran ülke olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci sırada yer alan Lübnan’da ise 865,531 Suriyeli zorunlu göçmen yaşamaktadır. Türkiye ve Lübnan’ı, 662,790 zorunlu göçmen ile Ürdün, 243,121 kişiyle Irak, 130,577 kişi ile de Mısır takip etmektedir.¹

* Marmara Üniversitesi, Avrupa Araştırmaları Enstitüsü, Avrupa’da Siyasal İletişim Anabilim Dalı, Yüksek Lisans öğrencisi. E-posta: tlhokur@gmail.com

1 UNHCR (2021), “Registered Syrian Refugees in Host Countries” 3RP Regional Refugee & Resilience Plan https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Durable_Solutions_Jan2021.pdf (Erişim Tar. 04.02.2021).

Türkiye’de geçici koruma kapsamındaki kayıtlı Suriyeli sayısı 31 Mart 2021 tarihi itibarıyla toplamda 3 milyon 665 bin 946 kişidir. Sadece 57 bin 502 Suriyeli göçmen 5 ilde oluşturulan 7 geçici barınma merkezinde yaşamaktadır.² Geriye kalan 3 milyon 608 bin kişi ise belirli iller yoğun olarak tercih edilmekle birlikte tüm ülkede dağınık vaziyette yaşamaktadır. 523 bin 859 kişi ile en fazla Suriyeli göçmeni barındıran il İstanbul’dur.

Bu çalışmada, Türkiye Cumhuriyeti’nin kamu kurum ve kuruluşlarıyla, Suriyeli göçmen genç ve çocuklara yönelik uyguladığı politikalara değinilecektir. İlk bölümde, Suriyeli genç ve çocukların genel durumundan ve bu kesime yönelik devlet eliyle yürütülen politikaların gerekliliği üzerinde durulacaktır. İkinci bölümde ise Milli Eğitim Bakanlığı’nın (MEB) genç ve çocuklara yönelik uyguladığı eğitim politikası ve stratejisinden bahsedilecektir. Üçüncü bölümde Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın 25 yaş altı Suriyeli göçmenlere yönelik çalışmaları ele alınacaktır. Dördüncü bölümde, Türkiye’de eğitim gören Suriyeli üniversite öğrencileri, beşinci bölümde yerel yönetimlerin göçmenlere bakış açısı ve uyguladığı politikalar yer almaktadır. Son bölümde ise çalışan Suriyeli genç ve çocuklar anlatılacaktır.

1. TÜRKİYE’DEKİ SURİYELİ ÇOCUK VE GENÇ SİĞINMACILARIN GENEL DURUMU

Türkiye’de geçici koruma altındaki Suriyelilerin yaş dağılımlarına bakıldığında, toplam göçmen nüfusunun yarısından fazlasını genç ve çocuklar oluşturmaktadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün verilerine göre, toplam göçmen nüfusun 1 milyon 732 bin 502’sini (%47,4) 0-18 yaş arası çocuklar oluşturmaktadır. Bununla birlikte, genç nüfus olarak nitelenen 15-25 yaş aralığında ise 748 bin 513 Suriyeli Türkiye’de yaşamaktadır.⁴ İçişleri Bakanı Süleyman Soylu, 2019’un Şubat ayında gerçekleşen Budapeşte Süreci 6. Bakanlar Konferansı’nda yaptığı açıklamada, Türkiye’de Kasım 2018 itibarıyla son 8 yılda doğan Suriyeli bebek sayısının 405 bin 521’e ulaştığını öne sürmüştür.⁵

Suriyeli çocuk ve gençlerin, sığınmacıların yarısından fazlasını oluşturması ve her geçen gün yeni doğanlarla birlikte sayının azımsanmayacak oranda artış göstermesi, özellikle gençler ve çocuklar açısından çok farklı sonuçlar doğurmaktadır. Her ne kadar Suriye’de yaşanan iç savaş günümüzde devam etse de, 2011 yılından bu yana göçmenler düzensiz bir şekilde Türkiye’ye

2 Mülteciler Derneği (2021), “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Mart 2021”, <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim: 02.04.2021)

4 Mülteciler Derneği (2021), “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Mart 2021”, <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim: 02.04.2021)

5 Euronews, “İçişleri Bakanı Soylu: Türkiye’de 405binden fazla Suriyeli çocuk doğdu”, <https://tr.euronews.com/2019/02/20/icisleri-bakani-soylu-turkiye-de-405-binden-fazla-suriyeli-cocuk-dogdu> (Erişim Tar. 20.05.2020).

gelmiş, gelenlerin yarısından fazlası ise savaşın başladığı ilk yıllarda Türkiye'ye göç etmişlerdir. Bu durum da Türkiye'de bulunan Suriyeli göçmen çocukların birçoğunun Suriye'yi ya çok az hatırladığını ya da hiç hatırlamadığını göstermektedir. Buradan hareketle gençler ve çocukların, büyüklerine nazaran Suriye'de çok daha az vakit geçirdikleri ve aidiyet hislerinin büyüklerine göre daha az olduğunu söylemek yanlış olmaz. Ayrıca Suriyeli olmasına rağmen Türkiye'de hayata gözlerini açanlar yarım milyona yakındır. Bununla birlikte okul çağında olan çocukların, sayılarının fazlalığından ve göçmenlerin Türkiye'nin birçok noktasına dağılmasından dolayı kamplarda kendilerine özel okulların oluşturulamaması, mecburen Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı okullarda diğer öğrencilerle ortak derslere katılacak olmaları, birtakım önlemlerin alınmasına yol açmıştır.

Suriyeli genç ve çocukların gün geçtikçe sayılarının artması ve geçici koruma statüsü verilmesi, birtakım haklar ve imkânların sunulması zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. İlk etapta sınır bölgesindeki kamplarda çocuklara eğitimin sağlanması fakat sonrasında bütün Suriyelilerin tüm ülkeye dağılmasıyla birlikte Suriyeli çocuk ve gençlere hem eğitim imkanı sağlanması hem de toplumla kaynaşabilmesi, birtakım plan ve projelerin gerçekleştirilmesi ihtiyacını doğurmuştur. Geçici koruma kapsamında, toplumla hem yaşam hem eğitim anlamında uyumunun sağlanabilmesi için birçok proje hayata geçirilmiştir. Bu projelerde ana yürütücü Türkiye Cumhuriyeti bakanlıkları olmuş, birçok sivil toplum kuruluşu ve uluslararası kuruluş da kendi bünyelerinde bu sürece destekte bulunmuştur. Suriyeli çocuklara ve gençlere yönelik faaliyetlerde Milli Eğitim Bakanlığı eğitim ve öğretimin devamı için projeleri yürütürken, Gençlik ve Spor Bakanlığı da Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü'ne bağlı Gençlik Merkezleri aracılığıyla çocukların ve gençlerin sosyal hayata daha kolay adapte olmaları yönünde işbirliği protokolleri yaparak ve projelerini hayata geçirerek bu süreçte Suriyeli sığınmacı genç ve çocuklara destek olmaktadır. İçişleri Bakanlığı ise ilçe kaymakamlıklarına bağlı halk eğitim kurumlarıyla birlikte gençler ve diğer sığınmacılara meslek edindirme ve Türkçe dil öğretimi yoluyla topluma kazandırma yönünde çalışmalar yürütmektedir.

Suriye'de yaşanan iç savaşın yakın zamanda bitmeyeceğinin bariz bir şekilde görüldüğü şu günlerde, çocuklar ve gençlere yönelik yürütülen projelerin önemi gün geçtikçe artmaktadır. Milli Eğitim Bakanlığı'nın kendi müfredatını Suriyeli çocuklara uygulaması, Gençlik ve Spor Bakanlığı'nın "Sosyal Uyum" projesi ve çocukların entegrasyonuna yönelik çalışmaları birçok açıdan ilerleyen zamanlarda yaşanabilecek riskleri asgariye indirmektedir. Suriyeli göçmenlerin, Türkiye'de hem ekonomik hem toplumsal ve siyasi anlamda yaratmış olduğu rahatsızlık, aynı zamanda Suriyeli nüfusun devlet kurumları tarafından başıboş bırakılmasıyla birlikte ilerleyen süreçte çatışma ihtimalini beraberinde getirebilir. Aynı zamanda göçmen nüfusun, herhangi bir uyum

programından, eğitim ve istihdamdan uzak tutulması, göçmen nüfusun kendi içerisinde gruplaşmasına, bunun sonucunda da devlet ve topluma ciddi derecede tehdit olabilecek bir duruma gelmesiyle de sonuçlanabilir. Göçmenlerin, Türkiye'ye gelmesi ve Güneydoğu Anadolu'da yerli nüfusa oranla çok yüksek göçmen sayılarının olması, bazı illerde göçmenler ile vatandaş arasında ufak çaplı çatışmalara neden olmuştur.⁶ Bu durum da eğitim programlarının, sosyal uyum projelerinin önemini kanıtlar niteliktedir.

2. MİLLÎ EĞİTİM BAKANLIĞI'NIN FAALİYETLERİ

Suriye'de başlayan iç savaş dolayısıyla Türkiye'ye gelen göçmenlere, ilk etapta çadır kentlerde barınma imkânı verilmiş, sonrasında yeterli kapasitenin bulunmayışından ötürü kamp dışında da yaşayabilmelerine imkân sunulmuştur. Suriyelilerin Türkiye'ye bu miktarda geleceği tahmin edilememiş ve bu durum Suriyelilere yönelik politikaların oluşturulmasına ciddi etkide bulunmuştur.

Suriyelilere yönelik politikalar, göçün başladığı andan bir süre sonrasına kadar ciddi olarak görülmemiş, geçici önlemler alınmıştır. Fakat göçmen sayısının günden güne artması ve Suriye'de iç savaşın yakın zamanda sonlanmasının öngörülmemesi neticesinde Türkiye, kamu kurum ve kuruluşlarıyla kalıcı ve uzun vadeli politika arayışına yönelmiştir. Oluşturulan bu politikalarda çocuklar ve gençlerin önemi göz ardı edilmemiştir. Bunun sonucunda devlet kurumları tek başına birçok alanda göçmenlere yönelik politikalarını faaliyete geçirirken bir yandan da Birleşmiş Milletler ve Avrupa Birliği'yle ortaklaşa imzalanan protokoller çerçevesinde çocuk ve gençlere yönelik faaliyetlere imza atılmıştır.

Çocuk ve gençlerin, eğitimlerinin kesintiye uğramaması için Türkiye müfredatına uygun eğitim projeleri, topluma adapte olabilmeleri adına sosyal uyum projeleri, meslek edindirmeye yönelik sertifika kursları, üniversite hayatı için birtakım teşvikler gibi uzun vadeli planlamalar Türkiye Cumhuriyeti Bakanlıkları tarafından yapılmıştır.

Gençler ve çocuklar için hayati önem taşıyan eğitim alanında, diğer Ortadoğu ülkelerinde olduğu gibi Suriye'de de savaşın uzun sürmeyeceği ve göçmen nüfusun sayısının çok fazla olmayacağı düşüncesiyle hareket edilmiş, politikalar bu istikamette düzenlenmiştir. İlk etapta Suriye'den Türkiye'ye gelen göçmen sayısının az olması ve bu göçmenlerin Suriye sınırına yakın şehirlerde kurulan çadır kentlerde ikamet etmeleri, eğitim alanında oluşturulan politikanın da sadece kamptaki çocuklara yönelik ve kısa vadeli

6 Sputniknews, "Gaziantep'te Suriyeliler ile Türkler Kavga Etti: 3 Ölü", 18 Haziran 2018 <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201.806.181033903556-gaziantep-te-suriyelilerle-turkler-kavga-etti/> (Erişim Tar. 15.11.2020).

olmasıyla sonuçlanmıştır. Suriyeli mültecilerin, kısa vadede geri dönecekleri düşünüldüğü için Milli Eğitim Bakanlığı, 2012 yılında Suriyeli göçmenlere Türkçe değil, Arapça müfredata uygun olan eğitimleri desteklemiştir.⁷ Savaşın şiddetini arttırması ve Türkiye'ye gelen göçmenlerin sayısının günden güne artmasıyla, acil birtakım ihtiyaçların giderilmesine öncelik verilmiştir. Suriyeli göçmenlerin, ilk etapta eğitim sorunu gündeme gelmemiş, fakat ilerleyen süre zarfında eğitimsizlik ve ortak bir eğitim politikasının eksikliğinin hissedilmeye başlamıştır. Eğitim eksikliğinin de yaratacağı sorunlar göz önüne alındığında, Suriyeli göçmenlere yönelik bir politika uygulanması zaruri hale gelmiştir. 26 Nisan 2013 ve 26 Eylül 2013 tarihlerinde Milli Eğitim Bakanlığı tarafından Suriyelilerin eğitim sorunlarına yönelik genelgeler yayımlanmıştır. Yayımlanan bu genelgeler ile eğitim sorununa yönelik çözümler üretilmeye çalışılmıştır. Nitekim çözüm Ekim 2014'te yürürlüğe giren Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında oluşturulmuştur.⁸ Geçici Koruma Yönetmeliği ile birlikte Suriyeliler, sağlık, eğitim ve sosyal yardım gibi birtakım haklara sahip olmuşlardır. MEB, 2013 yılında çıkardığı genelgeyi daha kapsamlı bir hale getirerek yeni bir genelge çıkarmıştır. 23 Eylül 2014 tarihinde çıkarılan 2014/21 sayılı, "Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri" başlıklı bu genelge ile Suriyelilere yönelik eğitim hakkı güvence altına alınmış ve bir standarda bağlanmıştır.⁹

2014/21 sayılı "Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri Genelgesi" gereği, kamp içerisinde veya kamp dışında kurulan geçici eğitim merkezlerinde, devlet okullarında veya Suriyelilerin kendi açtıkları özel okullarda, okul çağındaki her Suriyeli çocuğun eğitim ihtiyacı karşılanmaktadır. Belirtilen bu okullar harici, sivil inisiyatif kuruluşlar da Suriyeli çocuklara yönelik eğitim konusunda destek sunmaktadırlar. Fakat bu eğitim sürecinin ana lokomotifleri devlet okulları olmuştur. MEB'in 2014/21 no.lu genelgesi gereği, Suriyeli çocuklar, yabancı tanıtma belgesi ile herhangi bir devlet okuluna kayıt olabilmekte ve Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı çocuklara sunulan tüm hizmetlerden faydalanabilmektedirler.

04.10.2016 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı ile Avrupa Birliği Türkiye Delegasyonu tarafından imzalanan „Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi 1“ (PCTES 1) kapsamında 300 milyon avroluk bir iş birliği protokolü imzalanmıştır.¹⁰ Proje, Milli

7 Göç Politikaları Çalışma Grubu, "Suriyelilerin Eğitimde Uygulanan Politikalar", 3 Mayıs 2019, <https://konakdergisi.hayatvakfi.org.tr/2019/05/03/suriyelilerin-egitiminde-uygulanan-politikalar/> (Erişim Tar. 13.11.2020).

8 Resmi Gazete, "Geçici Koruma Yönetmeliği", <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> (Erişim Tar. 10.06.2020).

9 Milli Eğitim Bakanlığı, "Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri", 2014, <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> (10.06.2020).

10 MEB, "MEB ile AB Türkiye Delegasyonu arasında proje sözleşmesi imzalandı", 3 Ekim 2016, <http://meb.gov.tr/meb-ile-ab-turkiye-delegasyonu-arasinda-proje-sozlesmesi-imzalandi/haber/11980/tr> (Erişim Tar. 10.06.2020).

Eğitim Bakanlığı'nın Türkiye'de bulunan geçici koruma altındaki Suriyeli çocukları Türk eğitim sistemine dahil etmeyi, genel itibarıyla Suriyeli çocukların eğitime erişimine destek olmayı amaçlamaktadır. Bu proje 24 aylık süre zarfında, İstanbul, Hatay, Kayseri, Osmaniye, Kilis, Şanlıurfa, Ankara, Batman, Konya, Kocaeli, Mersin, Mardin, Malatya, Bursa, İzmir, Antalya, Siirt, Diyarbakır, Gaziantep, Adana, Kahramanmaraş, Adıyaman, Sakarya illerinde uygulanacaktır. 20.12.2018 tarihinde ise „Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi 1“ (PICLES 1)in devamı niteliğinde olan PICLES 2 projesi imzalanmıştır. PICLES 2 projesi kapsamında 400 milyon avroluk işbirliği protokolü imzalanmıştır. 100 milyon avro okulların altyapısının güçlendirmek için harcanacakken geri kalan miktar ise eğitim masraflarına ayrılacaktır.¹¹

2.1. PICLES Projesi

“Suriyeli Çocukların Türk Eğitim Sistemine Entegrasyonunun Desteklenmesi Projesi (PICLES)”, geçici koruma statüsündeki Suriyeli çocukların, eğitime erişimlerini hedef alan, Avrupa Birliği ile Milli Eğitim bakanlığı tarafından oluşturulan ve yürütücülüğünü Milli Eğitim Bakanlığı'nın üstlendiği bir eğitim projesidir. PICLES Projesi'nin bütçesi, “Türkiye'deki Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT)” anlaşması çerçevesinde Avrupa Birliği tarafından finanse edilmektedir. 03.10.2016 tarihinde başlatılan proje, 26 ilde sürdürülmektedir. 2018 yılı Aralık ayında yenilenen PICLES Projesi 2021 yılı Aralık ayına kadar devam edecektir.

Proje kapsamında 6000 civarında öğretmen ataması yapılmıştır. Atanan bu öğretmenlerin branşlara dağılımı; 3800 civarı sınıf öğretmeni, 1100 civarı Türkçe öğretmeni, 500 civarı Türk dili ve edebiyatı öğretmeni, 500 civarı psikolojik danışma ve rehberlik öğretmeni ve 100 civarı Arapça öğretmeni şeklindedir. Sınıf, Türkçe ve Türk dili ve edebiyatı öğretmenleri, Suriyeli ilköğretim, ortaokul ve lise çağındaki öğrencilere “Türkçe Öğretmek”, Arapça öğretmenleri Suriyeli aileler ve öğrencilerle ilgili tercümanlık hizmeti yapmalarının yanı sıra anadillerini unutmamalarını sağlamak amacıyla Arapça eğitimi vermektedir. Psikolojik danışma ve rehberlik öğretmenleri de bu öğrencilerle ve aileleri ile ilgili PDR hizmetlerini yerine getirmektedir. PDR branşlı öğretmen istihdamının yapılmasının bir sebebi de, iç savaş sürecinde çocukların yaşadığı travmaların fazlalığı ve öğrencilerin zaman zaman beklenmeyen tepkiler göstermeleridir.

Projede görev yapan öğretmenlerin çoğu Suriye sınırındaki illerde görev yapmakla birlikte büyükşehirlerde de Suriyeli nüfusuna göre yoğunluk göstermektedirler. Mülteci kamplarındaki ve kamp dışındaki yalnız Suriyeli

11 MEB, “Suriyeli Çocukların Eğitimi İçin AB ile Yeni İşbirliği”, 20 Aralık 2018, <https://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-ab-ile-yeni-is-birligi/haber/17688/tr> (Erişim Tar. 10.06.2020).

öğrencilerin olduğu geçici eğitim merkezlerinde görev yapanlarla birlikte Türk öğrencilerle birlikte karma bir şekilde eğitim veren normal devlet okullarında oluşturulan sınıflarda da görev yapmaktadırlar.

2.2. Yarını Kurmak – Türkiye’de Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyelilere Kaliteli Eğitime Erişim ve Geçim Desteği Verilmesi Projesi

Mülteciler için Mali Yardım Programı (FRIT) çerçevesinde ve AB Güven Fonu (EUTF) kaynaklarından 17.280.000 Avro katkı sağlanan projenin genel amacı, Türkiye’deki ev sahibi topluluklar arasında yaşayan korunmasız durumdaki Suriyeli mültecilerin dayanıklılıklarını artırmak, eğitim ve geçim kaynağı fırsatları yaratarak entegrasyonlarını kolaylaştırmaktır.¹²

Projenin özel amaçları ise okul çağındaki Suriyeli mültecilerin, bir yandan geçici yaygın eğitim yoluyla diğer yandan örgün eğitime erişimlerini kolaylaştırarak örgün eğitim fırsatlarına erişmelerini sağlamaktır. Ayrıca mesleki eğitim, işe yerleştirme ve girişim hibeleri yoluyla Suriyeli mültecilerin geçim fırsatlarına erişimini artırmaktır. Proje, Türkiye’deki 7 il olan Ankara, İzmir, Kahramanmaraş, Konya, Mersin, Şanlıurfa’da yürütülmektedir.

3. GENÇLİK VE SPOR BAKANLIĞI’NIN FAALİYETLERİ

Suriyeli çocuk ve gençlere yönelik faaliyetleriyle ön plana çıkan bir diğer devlet kurumu ise Gençlik ve Spor Bakanlığı’dır. Bakanlık, gençlik merkezleri, gençlik kampları, mesleki eğitim kursları, sanatsal ve sportif faaliyetleri ile çocuk ve gençlere yönelik faaliyetlerine devam etmektedir. Gençlik ve Spor Bakanlığı, diğer bakanlıklara görece daha sonra kurulması ve altyapı olarak diğerlerine göre daha eksik kaldığı için bir Milli Eğitim Bakanlığı kadar etkili ve geniş kitleye ulaşamasa da yine de bu süreçte önemli aktörlerden bir tanesidir. Gençlik merkezlerinin sayılarında son yıllarda artış yaşanmasıyla birlikte eksiklerini kapatmaya çalışan Gençlik ve Spor Bakanlığı, Suriyeli göçmen çocuk ve gençlere yönelik projeler, faaliyetler ve protokoller yaparak bu alanda hizmetini sürdürmektedir.

Suriyeli göçmenlerin bir kısmı ülkeye dağılmışken bir kısmı da ya kamplarda ya da sınıra yakın kentlerde yaşamlarını idame ettirmektedirler. Şehir merkezlerinde gençlik merkezleri ile hizmet veren bakanlık, sınır boyundakilere ve kamplarda yaşayanlara yönelik mobil gençlik merkezleri kurmuştur.

12 Avrupa Birliği Türk Delegasyonu, “Yarını Kurmak – Türkiye’de Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyelilere Kaliteli Eğitime Erişim ve Geçim Desteği Verilmesi Projesi”, <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/yarini-kurmak-turkiyede-gecici-koruma-altinda-yasayan-suriyelilere-kaliteli-egitime-erisim-ve> (Erişim Tar. 10.06.2020).

Bakanlığın “Yarına Umut Projesi” adıyla 310 tane Suriyeli genci tiyatro, müzik, izcilik, halkoyunu gibi birtakım etkinlikler yapması, bakanlık faaliyetlerinden birine örnektir. Katılımcı sayısının düşük olmasına rağmen bu gibi birçok etkinlik Gençlik ve Spor Bakanlığı tarafından yapılmaktadır.¹³

Bakanlığın, Suriyeli çocuk ve gençlere yönelik en kapsamlı projesi ise Aralık 2017 yılında UNICEF Türkiye Temsilciliği ile Suriyeli gençleri kapsayan “Sosyal Uyum ve Gençlik Katılımı Projesi”dir.¹⁴ Bu proje kapsamında iki yıllık bir çalışma planı imzalanmıştır. Gençlik ve Spor Bakanlığı Gençlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nce yürütülecek olan bu proje, Gençlik Merkezleri aracılığıyla 25 ilde hayata geçirilmiştir. Proje kapsamında, Suriyeli ve Türk gençlerle sosyal uyum faaliyetleri, eğitsel ve kültürel olmak üzere birtakım faaliyetler yürütülmektedir. Ayrıca, dil eğitimine ihtiyaç duyan Suriyeli gençlerin Türkçe eğitimlerine destek verilecek, gençlik merkezlerine araç ve personel desteği sağlanarak, gençlik merkezlerinin altyapısı da güçlendirilecektir.

Sosyal Uyum ve Gençlik Katılımı Projesi, Türkiye genelinde toplamda 25 ilde hayata geçmiştir. Bu iller, Suriyeli göçmen nüfusun yoğun olarak yaşadığı bölgelerdir. Proje kapsamında, 216 sosyal uyum personeli istihdam edilmiştir.¹⁵ Suriyeli göçmen nüfusun sayısına oranla bu rakam çok düşüktür. Türkiye’de 0-18 yaş arası yaklaşık 1 milyon 700 bin Suriyeli göçmen vardır. 18-25 yaş aralığını da dahil ettiğimizde 2 milyon 200 bin göçmene karşılık 216 sosyal uyum personeli sayısı çok az kalmaktadır. Sosyal uyum personeli sayısı, toplam göçmen sayısına oranla azdır fakat Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın imkanlarını ve gelişimini de göz ardı etmemek gerekmektedir. 2011 yılında bakanlık haline gelen Gençlik ve Spor Bakanlığı, ülke genelinde 351 tane gençlik merkezine sahiptir. Bu sayıdan sadece 123 tane gençlik merkezinde sosyal uyum ve gençlik katılımı projesi uygulanmaktadır. Proje kapsamında gençlerin dil öğrenimi, sosyal ve kültürel faaliyetlerle topluma adapte olmaları, Türkiye vatandaşı çocuklarla ortak etkinlikler vasıtasıyla iki grubun kaynaşması sağlanmaktadır. Personel ve gençlik merkezi sayısının az olmasına rağmen yapılan faaliyetler ve hizmetlerin katma değeri son derece fazladır ve gençlik merkezlerinin bulunduğu çevrede çok olumlu sonuçlar doğurmuştur. Ayrıca sosyal uyum konusunda birtakım sivil toplum kuruluşlarının da aktif hizmetlerde bulunması, “Sosyal Uyum ve Gençlik Katılımı Projesi”ne benzer faaliyetlerde bulunmaları, mevcut açığın kapanmasına yönelik yardımcı unsurlar olarak sayılabilir.

13 Milliyet “Suriyeli Gençler, Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın Desteğiyle Hayata Tutunuyor”, 31 Aralık 2015, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/suriyeli-gencler-genclik-ve-spor-bakanliginin-destegiyle-hayata-tutunuyor-11140672> (Erişim Tar. 10.06.2020).

14 Milliyet “Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Unicef’ten ‘Sosyal Uyum ve Gençlik Katılımı’ Projesi”, 19 Aralık 2017, <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/genclik-ve-spor-bakanligi-ile-uniceften-sosyal-uyum-ve-genclik-katilimi-projesi-12476900> (Erişim Tar. 10.06.2020).

15 “Sosyal Uyum Projesi Personel Bilgisi”, Evrak Sayısı: E.1157948, Evrak Doğrulama Kodu: KIKNYART, 20 Kasım 2020, Evrak Takip Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/gsb-eimzali-belge-dogrulama>.

4. SURIYELİ ÜNİVERSİTE ÖĞRENCİLERİNİN GENEL DURUMU

Suriye iç savaşından sonra, göçmen nüfusuyla birlikte Suriyeli üniversite öğrencileri sayısında da artış yaşanmıştır. Göçmen gençlerden kimileri Suriye'deki üniversite eğitimini yarıda bırakmak zorunda kalırken kimileri de Yabancı Öğrenci Sınavı'na (YÖS) girerek Türkiye'de bulunan üniversitelere yerleşmişlerdir. Türkiye'deki 100 civarındaki devlet ve 50 civarındaki özel üniversitelerde öğrenim gören Suriyeli üniversite öğrencisi sayısı 2016-2017 akademik yılında 14.747, 2017-2018 akademik yılında 20.701, 2018-2019 akademik yılında ise 27.606'ya çıkmıştır.¹⁶ Bu hızlı artış, ilerleyen zaman zarfında Suriyeli üniversite mezunu sayısının ciddi bir rakama ulaşacağını göstermektedir.

Suriyeli üniversite öğrencilerine, devlet tarafından birçok ayrıcalık yapıldığı şeklinde kamuoyunda yaygın bir kanaat mevcuttur. Fakat bu durum gerçeği yansıtmamaktadır. İç savaş sonrası malvarlıklarının çoğunu kaybeden Suriyelilere yönelik sayılabilecek tek ayrıcalık, üniversitelerde harçlardan muaf olmalarıdır. Yapılan araştırmaya göre, Suriyeli üniversite öğrencilerinin %15'lik bir kısmı burs almaktadır. Bu konuda da Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağlı Yurt Dışı Türkler Birliği ve Akraba Toplulukları Başkanlığı Suriyeli üniversite öğrencilerine yönelik bir burs programı başlatmıştır.

Yetişmiş Suriyelilerin, uyum programlarında da etkili rol oynamaları şüphesiz önemlidir. Kamu kurumları bu alanda verimli, yetişmiş personeller noktasında yetersizdir ve Suriyelilerin kendi içlerinden çıkardıkları kalifiyeli kişiler, başta Suriyelilere daha fazla ulaşma imkanı ve daha verimli iletişim gerçekleştirebilecekleri için ilerleyen dönemde faydalı olacaklardır. Suriyeli çocuk nüfusunun toplam göçmen nüfusuna görece fazla oluşu ve yeni doğanların tamamıyla hayatını Türkiye'de devam ettirecek oluşu bu projelerin kısa vadede devam edebileceği, ilerleyen zamanlarda ise daha farklı adım atılması sonucunu doğurabilir.

Çocukların öğrenme kapasitesi ebeveynlerine göre daha fazla olduğundan ve Türk okulları müfredatına uygun yetiştirildiğinden uyumlarının göreceli olarak daha kolay olacağını söyleyebiliriz. Asıl problemin oluşabileceği alan ise okula gitmeyen, çalışan ve toplumla uyumun gerçekleştirilmesi zor olan kesimdir.

5. YEREL YÖNETİMLERİN FAALİYETLERİ

Yerel yönetimler de Suriyeli göçmenlere yönelik birtakım faaliyetler gerçekleştirmekle birlikte, bu faaliyetler bakanlıklara kıyasla daha azdır.

¹⁶ Yeniçağ, "Türkiye'de Suriyeli üniversiteli sayısı 5 yılda 20 kat arttı", 25 Ocak 2019, <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/turkiyedeki-suriyeli-universite-ogrencisi-sayisi-5-yilda-20-kat-artti-221480h.htm> (Erişim Tar. 15.06.2020).

Faaliyetlerin diğer kurumlara göre daha az olmasının birkaç sebebi vardır. Bunlardan bir tanesi, belediyelerin yabancılara yardım ve korumaya yönelik herhangi bir mevzuatının olmamasıdır. Belediye Kanunu ile Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda konuyla ilgili hukuki bir yasaklama olmamakla beraber mülteciler ile ilgili açık hükümlerin ve net bir yasal çerçevenin olmaması, belediyeleri mültecilere yönelik yardım ve çalışmalar ile ilgili karar alma noktasında zor duruma düşürmektedir. Dolayısıyla belediyeler, yapılan destek ve harcamaların, kayıt altına alınması ve harcamaların nereye yapıldığını dönemsel olarak ibraz etmekle yükümlüdürler. Bu durum, belediyelerin yetki alanına girmeyen bir nüfusa yönelik yapılacak yardımları kuşkusuz kısıtlamaktadır.

Bir başka husus ise merkezi bütçeden belediyelere ayrılan paydır. Belediyeler, sınırları içerisindeki nüfusun miktarına göre ödenek almaktadırlar. Suriyeli göçmenlerin de vatandaşlık statüsü olmaması ve belediyelere göçmenler için ek bir ödenek sunulmaması, ödenekten göçmenlere pay ayrılmasını zorlaştırmaktadır. Ayrıca Türk vatandaşlar için verilen ödeneğin Suriyeli göçmenler için kullanılması, yerel halkta tepki uyandırmaktadır. İşin siyasi boyutu da hesaba katıldığında, belediyelerin seçmenin tepkisini çekmesi bir sonraki seçimlerde kendi aleyhine olacağı için göçmenlere yardım konusuna çok sıcak bakılmamaktadır.

5393 sayılı Belediye Kanunu'nun "Belediye başkanının sosyal yardım için ayrılan yardım bütçesini ilçedeki yoksul ve muhtaçlar için kullanabileceğini" belirten 38'inci maddenin (n) bendi, göçmenlere yardım etmek isteyen belediyeler için bir boşluk oluşturmuştur ve belediyeler bu maddeyi referans göstererek hizmetlerini gerçekleştirmektedirler.¹⁷ Belediyelerin göçmenlere yönelik hizmetleri, genellikle gıda, giyecek, yakacak gibi birtakım aynı yardımlardır. Meslek edindirme, eğitim, sosyal uyum gibi projeler, yetişmiş eleman eksikliğinden dolayı pek yapılmamaktadır.

6. ÇALIŞMA HAYATINDAKİ SURİYELİ GENÇLER

Türkiye'de gençlerin üniversite mezuniyet oranı gün geçtikçe artmaktadır. Üniversite eğitimlerinin işgücü piyasasının talep ettiği nitelikleri karşılayamamasının yanı sıra mevcut ekonomik politikalar da yükseköğretimini tamamlamış gençlere istihdam yaratma noktasında yetersiz kalmaktadır. Alt sektörlerdeki emek yoğun istihdam alanları, üniversite mezunlarının gün geçtikçe artmasına rağmen gerek sosyal güvencenin bulunmaması gerekse ücret beklentisinin yeterli olmaması dolayısıyla boş kalmaktadır. Kamp dışında yaşayan göçmenlerin, kampta yaşayanlara göre çok fazla olması, geçimlerini kendi başlarına sağlamalarını zorunlu kılmıştır.

17 Marmara Belediyeler Birliği "Kent Mültecilerine Hizmette Belediyelerin Rolü", 2015, file:///C:/Users/user/Desktop/Suriyeliler/bda14a1c-28c4-41b9-83d5-c847d9e08d77.pdf (15.06.2020).

Alt sektörlerde oluşan bu boşluklar ise, geçimlerini idame ettirebilme adına Suriyeli göçmenler tarafından doldurulmaktadır. Göçmenler içerisinde de çocuk ve gençlerin yaygın olarak bu işlerde çalıştığı sıkça gözlenmektedir.

İnsani Gelişme Vakfı (INGEV) tarafından 2016 yılında İstanbul'da yapılan saha araştırmasına göre, 12-24 yaş arasındaki 378 görüşmeci Suriyeli gençten %73'ü Suriye'deyken lise ya da ilköğretim öğrencisi olduğunu belirtmiştir. Suriye'de eğitimlerine devam edenlerin ise yalnızca %18'inin İstanbul'da eğitimlerine devam ettiği görülmüştür. Aynı araştırmanın bulgularına göre, Suriyeli gençlerin %47'si belirli bir işte çalışırken %6'sı iş aramaktadır. Çalışmada Suriyeli gençlerin büyük bölümünün sigortasız olarak düzenli bir işte çalıştığı vurgulanmaktadır.¹⁸

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Devlet kurumlarınca Suriyeli genç ve çocuklara yönelik yürütülen politikalar, göçmen sayısının fazlalığı, mevcut altyapıların yetersizliği sebebiyle çok verimli olarak ilerlememektedir. Özellikle Suriye iç savaşı sonrası bu kadar göçmen nüfusun Türkiye'ye geleceği, gelse dahi bu kadar kalacağı tahmin edilememiştir. Bu nedenle göçmenlere yönelik çalışmalar ve planlamalarda geç kalınmıştır. Genç nüfusun, toplam göçmenlerin yarısından fazlasını oluşturması, günümüzde ne kadar bu alanda planlama yapılmasını gerekli kılıyorsa aynı şekilde 5-10 sene sonrası için de daha farklı sorunlara ve ihtimallere karşı çok daha farklı planlamaların yapılması gerekecektir. Şimdiki genç nüfusun ilerleyen yaşlarında istihdam problemi, etnik çatışma ve vatandaşlık statüsü gibi birtakım sorunlarla karşılaşması ihtimal dahilindedir. Dolayısıyla, günümüzde eğitim, sosyal uyum, istihdam gibi birtakım faaliyetler, ilerleyen süreçlerde değişim geçirebilir ve sonrası için daha farklı planlamaların yapılması durumu söz konusu olabilir.

Suriyeli göçmenlere yönelik kamu kurumları tarafından uygulanan projeler ve verilen destekler, göçmen sayısının fazla oluşu nedeniyle talebi tam olarak karşılamasa da bu konuda kamu kurumları ciddi ölçüde etkinlik göstermiş, mevcut şartlar da göz önünde bulundurulduğunda Suriyeli genç ve çocukların başta eğitim ve sosyal uyumuna yönelik gerekli tedbirler alınmıştır. Alınan bu tedbirler ve göçmenlere yönelik bazı uygulamalarda mali olarak uluslararası kuruluşların desteği olsa da Türkiye, kamu kaynakları aracılığıyla göçmenlere yönelik ciddi oranda kaynak ayırmak durumunda kalmıştır. Türkiye'nin göçmenlere yönelik desteklerini, savaş mağdurlarına ve Suriye'deki insanlık zulmüne kayıtsız kalmak istememesi resmi merciiler tarafından her ne kadar açıklanmış olsa da, ilerleyen zaman diliminde göçmenlere yönelik yatırımların

18 Bilge Çoban, "Türkiye'de İşsizlik Profili Bağlamında Suriyeli Gençlerin İstanbul İşgücü Piyasasına Katılım Sorunları", <https://www.calismatoplum.org/makale/turkiyede-issizlik-profil-baglaminda-suriyeli-genclerin-istanbul-igucu-piyasasına-katilim-sorunlari> (Erişim Tar. 15.06.2020).

geri dönüşünün, savaş sonrası kurulacak yeni Suriye’de alınacağı planlanmış olabilir. Türkiye’nin göçmenlere yönelik yardımsever ve misafirperver davranışı elbette Suriye halkı nezdinde teveccüh oluşturacaktır. Bu durum da göçmenlerin ilerleyen süreçte ülkelerine döndüğünde Türkiye ile Suriye arasında başka bir ilişki boyutunun oluşmasına zemin hazırlayabilir ve iki ülke arasında sarsılmaz bir dostluk meydana getirebilir. Eğitim, kültür, dil ve misafirperverlik gibi alanlarda iki toplumun birbirlerine bu kadar yakın olmaları bir nevi Türkiye’nin kendi sınırları içerisinde Suriyeli göçmenlere yönelik kamu diplomasisi faaliyeti olarak değerlendirilebilir.

KAYNAKÇA

- Avrupa Birliği Türk Delegasyonu. “Yarını Kurmak – Türkiye’de Geçici Koruma Altında Yaşayan Suriyelilere Kaliteli Eğitime Erişim ve Geçim Desteği Verilmesi Projesi”, <https://www.avrupa.info.tr/tr/proje/yarini-kurmak-turkiyede-gecici-koruma-altinda-yasayan-suriyelilere-kaliteli-egitime-erisim-ve> (Erişim Tar. 10.06.2020).
- Çelik, Y. 2018. Türkiye’de Suriyeli Çocuklara Yönelik Uygulanan Eğitim Politikalarının İncelenmesi: Tespitler, Sorunlar ve Öneriler. Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çoban, Bilge. “Türkiye’de İşsizlik Profili Bağlamında Suriyeli Gençlerin İstanbul İşgücü Piyasasına Katılım Sorunları”, , 2018. <https://www.calismatoplum.org/makale/turkiyede-issizlik-profil-baglaminda-suriyeli-genclerin-istanbul-igucu-piyasasına-katilim-sorunlari> (Erişim Tar. 15.06.2020).
- Erdoğan, Murat. “Türkiye’deki Suriyeli Mülteciler”. Türk-Alman Üniversitesi, Göç ve Uyum Anlaşmaları Merkezi. <file:///C:/Users/user/Desktop/Suriyeliler/Türkiye'deki%20Suriyeli.pdf>. (15.06.2020).
- Euronews. “İçişleri Bakanı Soylu: Türkiye’de 405binden fazla Suriyeli çocuk doğdu”, 2019. <https://tr.euronews.com/2019/02/20/icisleri-bakani-soylu-turkiye-de-405-binden-fazla-suriyeli-cocuk-dogdu> (Erişim Tar. 20.05.2020).
- Gençlik ve Spor Bakanlığı, “Sosyal Uyum Projesi Personel Bilgisi”, Evrak Sayısı: E.1157948, Evrak Doğrulama Kodu: KIKNYART, 20 Kasım 2020, Evrak Takip Adresi: <https://www.turkiye.gov.tr/gsb-eimzali-belge-dogrulama>.
- Göç Politikaları Çalışma Grubu. “Suriyelilerin Eğitimde Uygulanan Politikalar”, , 2019. <https://konakdergisi.hayatvakfi.org.tr/2019/05/03/suriyelilerin-egitimin-de-uygulanan-politikalar/> (Erişim Tar. 13.11.2020).
- Marmara Belediyeler Birliği. “Kent Mültecilerine Hizmette Belediyenin Rolü Çalıştay Raporu”. 2015. <https://marmara.gov.tr/UserFiles/Attachments/2017/04/14/28b3e8d5-e08a-4f5a-a310-b3c71b91b23d.pdf> (23.06.2020).
- Milli Eğitim Bakanlığı. “Yabancılar Yönelik Eğitim-Öğretim Hizmetleri”, 2014. <http://mevzuat.meb.gov.tr/dosyalar/1715.pdf> (Erişim Tar. 10.06.2020).

- Milli Eğitim Bakanlığı. “MEB ile AB Türkiye Delegasyonu arasında proje sözleşmesi imzalandı”, 2016. <http://meb.gov.tr/meb-ile-ab-turkiye-delegasyonu-arasinda-proje-sozlesmesi-imzalandi/haber/11980/tr> (Erişim Tar. 10.06.2020).
- Milli Eğitim Bakanlığı. “Suriyeli Çocukların Eğitimi İçin AB ile Yeni İşbirliği”, 2018. <https://www.meb.gov.tr/suriyeli-cocuklarin-egitimi-icin-ab-ile-yeni-is-birligi/haber/17688/tr> (Erişim Tar. 10.06.2020).
- Milliyet. “Gençlik ve Spor Bakanlığı ile Unicef’ten ‘Sosyal Uyum ve Gençlik Katılımı’ Projesi”, 2017. <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/genclik-ve-spor-bakanligi-ile-uniceften-sosyal-uyum-ve-genclik-katilimi-projesi-12476900> (Erişim Tar. 10.06.2020).
- Milliyet. “Suriyeli Gençler, Gençlik ve Spor Bakanlığı’nın Desteğiyle Hayata Tutunuyor”, 2015. <https://www.milliyet.com.tr/yerel-haberler/ankara/suriyeli-gencler-genclik-ve-spor-bakanliginin-destegiyle-hayata-tutunuyor-11140672> (Erişim Tar. 10.06.2020).
- Mülteciler Derneği (2021), “Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Mart 2021”, <https://multeciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/> (Erişim: 02.04.2021)
- Resmi Gazete, “Geçici Koruma Yönetmeliği”, 22/10/2014. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/10/20141022-15-1.pdf> (Erişim Tar. 10.06.2020).
- Sputniknews, “Gaziantep’te Suriyeliler ile Türkler Kavga Etti: 3 Ölü”, 2018. <https://tr.sputniknews.com/turkiye/201.806.181033903556-gaziantep-te-suriyelilerle-turkler-kavga-etti/> (Erişim Tar. 15.11.2020).
- UNHCR (2021), “Registered Syrian Refugees in Host Countries” 3RP Regional Refugee&Resilience Plan https://reliefweb.int/sites/reliefweb.int/files/resources/Durable_Solutions_Jan2021.pdf (Erişim Tar. 04.02.2021).
- Yeniçağ. “Türkiye’de Suriyeli üniversiteli sayısı 5 yılda 20 kat arttı”, 2019. <https://www.yenicaggazetesi.com.tr/turkiyedeki-suriyeli-universite-ogrencisi-sayisi-5-yilda-20-kat-artti-221480h.htm> (Erişim Tar. 15.06.2020).